

Bullying i formació: perspectiva del professorat universitari en Educació Física i esport

Evelyn Ríos-Valdés¹ , Xènia Ríos-Sisó² , Maria Prat³ , Gonzalo Flores-Aguilar⁴ i Carles Ventura⁵

¹ Universitat de Barcelona (UB). Grup d'Investigació Social i Educativa de l'Activitat Física i de l'Esport (GISEAFE). Institut de Recerca de l'Esport (UAB), Barcelona (Espanya).

² Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Grup d'Investigació Social i Educativa de l'Activitat Física i de l'Esport (GISEAFE). Institut de Recerca de l'Esport (UAB), Bellaterra (Espanya).

³ Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Institut de Recerca de l'Esport (UAB), Bellaterra (Espanya).

⁴ Universitat de Sevilla (US), Sevilla (Espanya).

⁵ Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC). Grup d'Investigació Social i Educativa de l'Activitat Física i de l'Esport (GISEAFE), Barcelona (Espanya).

Citació

Ríos-Valdés, E., Ríos-Sisó, X., Prat, M., Flores-Aguilar, G. & Ventura, C. (2025). Bullying and training: the perspective of university professors in physical education and sport. *Apunts Educación Física y Deportes*, 160, 59-65. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.\(2025/2\).160.07](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.(2025/2).160.07)

Editat per:

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Esports
Institut Nacional d'Educació
Física de Catalunya (INEFC)

ISSN: 2014-0983

*Correspondència:

Dra. Xènia Ríos-Sisó
xenia.rios@uab.cat

Secció:

Pedagogia esportiva

Idioma de l'original:

Castellà

Rebut:

19 de juliol de 2024

Acceptat:

10 de desembre de 2024

Publicat:

1 d'abril de 2025

Coberta:

Ana Alonso i Oriol Cardona
aconsegueixen la seva
classificació pel nou esport
olímpic d'esquí de muntanya amb
un segon lloc en el Campionat del
Món 2025 a Boí Taüll. © ISMF

Resum

El bullying és un problema social present en l'àmbit de l'esport i de l'Educació Física (EF), que demana preparació específica per part dels i les professionals de l'EF, l'Activitat Física (AF) i l'esport per prevenir, detectar i actuar davant de possibles casos. En aquest sentit la formació universitària hauria d'aportar continguts que ajudin a tenir eines per afrontar aquesta problemàtica. L'objectiu d'aquest estudi va ser conèixer la percepció del professorat universitari sobre la formació en matèria de bullying que s'imparteix en el grau en Educació Primària amb menció en Educació Física (EP-EF) i en el Grau en Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport (CAFE). L'estudi es va basar en un grup focal (GF), amb la participació de persones investigadores expertes en matèria de bullying que exercien docència universitària en el Grau en EP-EF i/o CAFE. Les dades es van examinar mitjançant anàlisi temàtica amb l'aplicador Atlas.ti® versió 9. Els principals resultats van mostrar que el grup de persones expertes percebien una formació escassa de l'alumnat dels Graus analitzats sobre temes de bullying, així com la falta de formació del professorat universitari a l'hora d'incloure aquest contingut en les assignatures. En conclusió, aquests resultats poden ajudar a ampliar el coneixement sobre la falta de formació i la necessitat d'introduir el contingut de bullying en la formació del Grau en EP-EF i CAFE.

Paraules clau: assetjament entre iguals; activitat física; capacitació; entrenadors; docents; universitat.

Introducció

El bullying s'entén com un conjunt de comportaments negatius agressius realitzats de forma repetida i al llarg del temps per una o més persones cap a una altra, amb intencionalitat de fer mal i que suposa un desequilibri de poder entre les persones implicades (Olweus, 1993). A més, el bullying pot implicar diferents tipus de conductes violentes que es poden classificar en bullying físic, bullying social, bullying verbal i ciberbullying (Menesini i Salmivalli, 2017); aquest darrer fa referència a les agressions que es realitzen a través de l'ús d'internet, *smartphones* i xarxes socials (Smith, 2016).

Els estudis sobre bullying en el context escolar mostren que es tracta d'una problemàtica social que preocupa en l'àmbit mundial. La metaanàlisi realitzada per Modecki et al. (2014) que integra els resultats de 80 estudis, confirma taxes de victimització del 35 % en bullying i del 15 % en ciberbullying. D'altra banda, segons un estudi recent fet en 325 centres educatius de 17 comunitats autònomes d'Espanya, la prevalença general de víctimes de bullying és de 6,2 % (Díaz-Aguado et al., 2023).

En els darrers anys, diferents estudis han analitzat el fenomen tant en l'àmbit esportiu (Nery et al., 2021; Ríos et al., 2022a) com en l'àmbit específic de l'Educació Física (EF) (Castañeda-Vázquez et al., 2020; Jiménez-Barbero et al., 2019). D'una banda, algunes investigacions emfatitzen el potencial de l'EF per promoure actituds i comportaments per prevenir el bullying (Benítez-Sillero et al., 2021), igual que els contextos esportius, els quals poden ser espais per a socialitzar i promoure valors contraris a la violència (Medina i Reverte, 2019). No obstant això, aquests àmbits també es poden convertir en ambients de risc de patir violència per aquells qui no es troben dins dels estàndards socials de bellesa, competitivitat i habilitats motrius, entre d'altres (Flores et al., 2021; Ríos i Ventura, 2022). Per això, és fonamental el paper del professorat d'EF i dels professionals de l'Activitat Física (AF) i l'esport, en relació amb la prevenció i la intervenció eficaç davant la victimització (Peterson et al., 2012).

Respecte a la preparació del professorat per a l'abordatge del bullying, l'administració pública ha desenvolupat iniciatives rellevants. Entre elles destaca el programa de Benestar Emocional en l'Àmbit Educatiu del Ministeri d'Educació i Formació Professional (2023) que, dins de les línies d'acció, pretén impulsar la formació del professorat per al coneixement i l'aplicació dels protocols d'actuació davant de situacions d'assetjament entre iguals, ciberbullying i altres manifestacions de violència. A més, la Llei Orgànica de protecció integral a la infantesa i l'adolescència davant la violència (Llei Orgànica 8/2021) fa referència a què els centres d'educació superior han de promoure la formació, docència i investigació sobre aquesta temàtica. Concretament,

es proposa d'incorporar en els plans d'estudi els continguts dirigits a la prevenció, detecció i intervenció per a l'erradicació de la violència sobre la infantesa i l'adolescència. Aquestes directrius estan orientades específicament a les professions que impliquen un contacte habitual amb persones menors d'edat com ho és el Grau en Educació Primària i el Grau en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport (CAFE). Per això, se suposa que tots els professionals d'aquests graus universitaris haurien de rebre una formació específica sobre la temàtica. Tanmateix, alguns estudis revelen que el professorat en actiu d'EF nota la manca de recursos i estratègies per a la prevenció del bullying (Sañin et al., 2022), i que els professionals de l'AF i l'esport tenen poc coneixement sobre bullying (Ríos i Ventura, 2022).

Segons l'informe de la Fundació d'Ajuda a Nens i Adolescents en Risc (2022) l'escassa formació del professorat en actiu pot provocar la inacció davant de casos de bullying, en conseqüència, la formació inicial i continuada del professorat es considera rellevant en la lluita contra el bullying (Sidera et al., 2019). En aquest sentit, investigacions prèvies han evidenciat que en incloure el contingut de bullying en el currículum del Grau en Educació Primària, l'alumnat universitari podria identificar les característiques del fenomen i els agents implicats i comptar amb les estratègies per afrontar el bullying de forma més eficaç (Benítez-Muñoz et al., 2017).

D'altra banda, el futur professorat manifesta interès pel bullying, tot i que mostra dificultats a l'hora de definir el concepte i no té coneixement de les tipologies existents ni dels recursos per identificar la seva presència i el seu abast (Mahon et al., 2023). Paral·lelament, el futur professorat d'EF expressa preocupació per la falta de preparació sobre bullying en la formació universitària i ressalta la importància d'incorporar-lo en els plans d'estudis de formació docent en el camp de l'EF (Ríos et al., 2022a).

Tenint en compte tot el que s'ha exposat i l'escassetat d'estudis que aborden la perspectiva del professorat universitari sobre la formació en bullying, tant en l'àmbit educatiu general com en l'específic de l'EF, l'AF i l'esport, aquest estudi té com a objectiu analitzar la seva percepció sobre la formació en bullying impartida en els graus en Educació Primària amb menció en Educació Física (EP-EF) i Ciències de l'Activitat Física i l'Esport (CAFE).

Metodologia

Aquesta investigació s'emmarca en el paradigma postpositivista, que es caracteritza per una ontologia realista crítica. Aquest enfocament defensa l'existència d'una realitat externa i objectiva, encara que la seva comprensió sigui necessàriament imperfecta, adoptant una epistemologia basada en un dualisme o objectivisme modificat (Lincoln et al., 2011).

Participants

La mostra la van formar un total de 10 professionals (3 dones i 7 homes) investigadors experts i expertes en matèria de bullying. La selecció dels i les participants es va fer mitjançant un mostreig intencional (Patton, 2002), atès que aquest tipus de mostreig permet identificar i reclutar deliberadament persones que compleixen criteris específics, garantint que aportin informació significativa i rellevant sobre el fenomen estudiat. Els criteris d'inclusió de les persones participants van ser: (1) que exercissin docència universitària en el Grau en EP-EF o CAFE; (2) que tinguessin un perfil acadèmic relacionat amb l'EF, l'AF i l'esport; (3) que fessin recerca sobre el bullying i/o ciberbullying en l'àmbit de l'EF, l'AF i l'esport; (4) i que comptessin amb el consentiment informat positiu.

Aquest estudi va ser aprovat pel Comitè d'Ètica d'Investigacions Clíniques de l'Administració Esportiva de Catalunya (009/CEICGC/2021). Es va informar les persones participants de la voluntarietat de l'estudi, de que el podien abandonar quan consideressin i se'ls va garantir l'anonimat i la confidencialitat de les dades recollides. Es va obtenir el seu consentiment informat abans d'iniciar la participació en l'estudi, informant-les que les sessions serien enregistrades en àudio per facilitar la seva anàlisi. Així mateix, es van deixar moments específics perquè les persones participants poguessin plantejar preguntes a l'equip d'investigació prèviament al GF. A cada participant se li va atorgar un pseudònim a fi de complir l'anonimat i confidencialitat de l'estudi.

Instrument

La tècnica de recollida de dades es va fer mitjançant un grup focal (GF) (Patton, 2002), seguint un guió semiestructurat elaborat a partir de la revisió bibliogràfica del tema d'estudi (Benavides et al., 2022) i prenent com a referència investigacions prèvies que van emprar aquesta tècnica per a avaluar l'opinió d'experts i expertes (Escamilla, 2016). La seva elecció es va fonamentar en la seva capacitat per a explorar en profunditat les percepcions, opinions i experiències compartides per un grup de persones expertes sobre un tema específic (Morgan, 1997). Seguint la perspectiva de Geertz (1994), l'objectiu va ser indagar en el que el grup de professionals experts i expertes aportaven i opinaven sobre un tema en específic, en aquest cas, sobre el bullying i la formació universitària.

Procediment

L'estudi es va realitzar en el marc d'una jornada interuniversitària del professorat universitari, específicament en un espai de debat sobre temes de bullying i formació de futurs i futures professionals de l'EF, l'AF i l'esport. El GF es va

realitzar presencialment durant el mes de setembre de 2022 a la província de Barcelona. La sessió va ser coordinada per dues de les autores del document, que van moderar i van fomentar la participació de totes les persones del grup en un ambient professional, respectuós i segur per donar opinions. En iniciar la sessió, es va realitzar una introducció sobre la problemàtica en relació amb la formació sobre bullying en l'etapa universitària i es va iniciar el debat, seguint el guió semiestructurat predissenyat.

El GF va disposar de dues hores, prou temps per debatre sobre els principals temes de l'estudi. La validesa descriptiva es va veure reforçada pel fet que totes les dades del GF van ser registrades digitalment per, *a posteriori*, ser transcrits verbatim, de manera manual per una de les autores del document. Posteriorment, l'equip d'investigació va realitzar una comprovació conjunta de les transcripcions.

Anàlisi de dades

La tècnica per interpretar les dades va ser l'anàlisi temàtica proposada per Braun et al. (2016). La identificació i categorització dels temes es va realitzar seguint les següents fases: (1-2) familiarització i codificació; (3-5) desenvolupament, refinament i nomenament de temes; (6) redacció. Els temes principals, a) "La formació en matèria de bullying en els Graus en EP-EF i CAFE", b) "La iniciativa personal del professorat universitari", c) "El bullying com a contingut obligatori en els Graus en EP-EF i CAFE" i, d) "Estratègies i recursos per implementar una formació" es van consensuar amb tot l'equip d'investigació en una discussió inicial basada en el marc teòric estudiat. Posteriorment, l'anàlisi detallada de les dades la van fer de manera individual les autories, i els resultats es van discutir i validar en conjunt per garantir la coherència i la validesa teòrica. Aquest enfocament col·laboratiu va reforçar la qualitat de l'anàlisi en integrar múltiples perspectives a la interpretació de les dades. L'organització dels codis i l'anàlisi de les dades es va realitzar amb el programa Atlas.ti® versió 9.

Resultats i discussió

A continuació, es presenten els exemples més significatius dels temes principals, contrastats al seu torn, amb les principals troballes dels referents teòrics fins al juny de 2024.

La formació en matèria de bullying en els Graus en EP-EF i CAFE

El grup de persones expertes va reconèixer l'absència de formació específica en matèria de bullying en els graus universitaris indicats. En aquest sentit, un dels participants va esmentar que va identificar aquesta falta de formació durant la seva experiència professional i a partir d'investigacions

realitzades en els darrers anys: “L’alumnat no rep formació. Ho hem vist. En una investigació recent també hem trobat que en el Grau en EP-EF i en el Grau en CAFE no hi ha una formació concreta sobre el bullying” (David).

No obstant això, una altra experta opina que el bullying és un tema que preocupa als i les estudiants, que són conscients de no tenir prou preparació per abordar-lo: “Personalment percebo que és una temàtica que preocupa molt l’alumnat i, alhora, no es veu preparat per fer front a aquesta problemàtica” (Sonia).

Conseqüentment, els resultats van mostrar que el futur professorat d’EF i professionals de l’AF i l’esport manquen de preparació específica per prevenir i detectar situacions de bullying en els centres educatius i/o esportius. En aquesta línia, Ríos et al. (2022b) plantegen la importància d’incorporar la matèria de bullying en els plans d’estudi de formacions en el camp de l’EF, AF i l’esport. De la mateixa manera, la percepció de que existeix preocupació per part de l’alumnat universitari davant d’aquest problema social es relaciona amb la importància en l’actitud que ha d’assumir el professorat davant situacions de bullying. Jiménez-Barbero et al. (2019) destaquen que tant el comportament com la planificació d’accions per part del professorat, poden ser determinants per a la prevenció del bullying; en canvi, la inacció del professorat podria contribuir a la propagació d’aquesta problemàtica.

Així mateix, segons els experts/es, a aquest problema en relació amb l’absència de formació de l’alumnat, se li afegeix la falta de formació del professorat que exerceix la docència universitària, com afirma un dels participants:

També hem de tenir en compte la manca de formació del professorat universitari. Fins i tot el professorat que pot estar més informat i sensibilitzat sobre el bullying pot tenir dificultats a l’hora de preparar un taller sobre bullying ja que fa falta una formació específica sobre aquest tema. (Ricardo)

Per tant, el fet d’investigar la problemàtica no és suficient per sentir-se capaç d’abordar una formació específica destinada als futurs i futures professionals. En aquest sentit, és evident que el professorat també sent l’absència de formació amb relació al bullying, coincidint amb els resultats de l’estudi de Napoleão i Calland (2013) en el qual el professorat manifesta no haver rebut formació específica sobre bullying i ho considera un tema rellevant i necessari per a la formació contínua.

Amb tot això, els experts i expertes adverteixen que aquesta falta de formació en bullying per part del professorat universitari no només afecta al fet que aquest contingut no sigui tractat en les assignatures, sinó que també pot afectar l’afrontament dels casos de bullying que puguin desenvolupar-se entre el mateix alumnat del grau:

Sabem que un dels problemes és que els mestres i entrenadors no detecten el bullying a les escoles, però

el professorat universitari tampoc no té eines sòlides per fer-ho (...) Recordo que, el curs passat, a la Facultat d’Educació hi va haver problemes de bullying i considero que no se li va donar la importància necessària. (Ricardo)

En aquest cas, els resultats coincideixen amb investigacions anteriors que destaquen que el bullying és una problemàtica social que s’ha estès en l’àmbit universitari (Tight, 2023), fins i tot entre esportistes en lligues universitàries (Jewett et al., 2019). Un estudi recent sobre el bullying a les universitats espanyoles, demostra l’existència d’aquesta problemàtica amb una freqüència considerable, augmentant l’índex de víctimes i de persones agressores en els últims anys en titulacions relacionades amb educació i psicologia (Royo-García et al., 2020).

La iniciativa personal del professorat universitari

Entre els resultats, es destaca que els experts i expertes que van confirmar que incorporaven continguts de bullying en les seves assignatures ho feien per un interès personal, preocupació i/o sensibilitat sobre aquesta problemàtica:

Nosaltres en l’assignatura de Psicologia de l’Activitat Física i l’Esport sí que incorporem la temàtica del bullying durant una setmana. Dediquem dues sessions teòriques i dues sessions pràctiques (...). He de confessar que cinc o sis anys enrere no dedicava aquestes sessions al bullying. Ha estat gràcies al fet que han anat sorgint dubtes i preocupacions entre nosaltres, com a docents. Creiem que és necessari que l’alumnat que surti del Grau en CAFE tingui coneixements mínims sobre el bullying. (David).

En un altre cas, es va esmentar que el bullying s’aborda com un contingut dins d’un tema en el qual es treballen també altres tipus de violències:

En l’assignatura de Psicologia de l’Esport del curs de Ciències de l’Esport, assignatura obligatòria també a la nostra universitat, es dedica un bloc al desenvolupament infantil en l’esport. El que jo faig és incloure no només el bullying, sinó que incloc un tema general sobre violència, abús i discriminació. (Manuel).

Així mateix, una de les expertes va esmentar el *Practicum* com una oportunitat de proposar a l’alumnat temes de bullying: L’any passat es van proposar temes de bullying en el *Practicum* (...) Per exemple, es pot investigar sobre els protocols del centre educatiu, els protocols de la comunitat autònoma o preparar sessions d’intervenció en les pràctiques amb activitats dirigides a la prevenció de bullying. (Marta).

Amb aquests exemples, constatem com la inclusió del contingut de bullying s’atribueix principalment a la iniciativa personal del professorat sensibilitzat amb la problemàtica i a la decisió educativa d’incorporar aquesta temàtica a la

universitat. Tanmateix, això no garanteix que tot l'alumnat disposi d'aquesta formació. Aquests resultats coincideixen amb els estudis que fan referència a experiències formatives en temàtiques de bullying com el de Benítez-Muñoz et al. (2009) i Napoleão i Calland (2013) en els quals s'afirma que l'abordatge de la temàtica de bullying es duu a terme a través de la iniciativa del mateix personal docent i investigador universitari.

El bullying com a contingut obligatori en graus en EP-EF i CAFE

Entre els resultats de l'estudi, es va destacar com a temàtica recurrent que el bullying s'ha d'introduir com a contingut obligatori dins dels plans d'estudi dels graus en EP-EF i CAFE, en considerar-se una solució perquè es treballi l'esmentada problemàtica en la formació universitària:

L'única forma que es treballi de veritat el contingut de bullying és que estigui establert pels plans d'estudi, amb una assignatura que incorpori aquest contingut obligatori. És l'única manera que es treballi realment a totes les universitats. (Miguel)

Tanmateix, l'evidència indica que la temàtica de bullying no constitueix un contingut sistemàtic en la formació, amb estudis com el de Ventura et al. (2016) en el qual es va trobar una presència ínfima sobre bullying en els plans d'estudi dels graus universitaris de formació al professorat de diferents universitats públiques d'Espanya i Portugal.

Els experts i expertes van destacar també la importància que en les formacions sobre el bullying s'aprofundeixi en continguts teòrics, en estratègies de prevenció i detecció, i en els protocols d'actuació:

En una formació hi ha d'haver una part teòrica sobre definició, rols, comportaments (...). També parlar de recursos per prevenir i detectar quins són els indicis o signes que apareixen en nens i nenes i en dinàmiques de grup que ens indiquen que allà està passant alguna cosa (...). També conèixer el protocol. (Sonia)

En un estudi recent sobre la convivència escolar en els centres d'educació primària, es ressalta la importància que el professorat conegui i sàpiga aplicar els protocols d'actuació davant del bullying i el ciberbullying; fet que contribuiria molt al funcionament de les normes de convivència en el centre educatiu (Torrego et al., 2023). Així mateix, segons prescripció administrativa, hi ha d'haver un protocol d'actuació en cada centre escolar per atendre l'alumnat que pateix assetjament i maltractament, amb la qual cosa, els diferents Departaments d'Educació de les comunitats autònomes d'Espanya han d'elaborar protocols d'actuació (Ministeri d'Educació i Formació Professional, 2023).

També els experts i expertes van insistir, de forma contundent, en la necessitat de fer complir la legislació

vigent. En aquest sentit, van fer referència a la Llei orgànica de protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència (Llei Orgànica 8/2021), on es dedica un capítol al Lleure i a l'Esport: "Hem de parlar de la Llei de protecció de la infància, així com de l'obligació que hi hagi un delegat o delegada de protecció de la infància i del benestar" (Marta).

Amb tot això, es pot interpretar que, malgrat l'existència d'aquesta llei, les mesures proposades no s'estan implementant. Per tant, s'hauria d'avançar en aquesta direcció, garantint que tots els centres educatius i esportius incorporin aquesta figura del delegat o delegada.

Estratègies i recursos per implementar una formació

En relació amb les diferents estratègies o recursos per implementar les formacions, el grup de persones expertes va esmentar diferents aspectes. En primera instància, una de les participants destaca la necessitat de complementar l'enfocament motriu de les classes d'EF amb la part conceptual i de reflexió, suggerint abordar la temàtica del bullying mitjançant el joc cooperatiu, l'expressió corporal, els jocs de rol i el conte motriu:

De vegades tenim la sensació que l'objectiu és un contingut únicament motriu, en les classes d'EF, però també són importants la part conceptual i la reflexió. En aquest cas es pot relacionar la part conceptual al contingut del bullying. El joc cooperatiu, l'expressió corporal, els jocs de rol i el conte motriu són estratègies per encaminar aquesta tasca. (Marta)

En aquesta línia, en el seu estudi Benítez-Sillero et al. (2021) van implementar un programa d'intervenció per a la prevenció del bullying a la classe d'EF a través de continguts psicosocials i habilitats motrius. El programa va incloure activitats com el conte motor, desafiaments cooperatius, expressió corporal, desafiaments motrius amb rols simbòlics (víctima i agressors/es) i jocs en equip, oferint estratègies per implementar un programa de prevenció relacionant els continguts del currículum de l'EF amb les habilitats socioemocionals.

D'altra banda, els experts proposen estratègies per a la formació universitària, com l'ús de material audiovisual que desperti l'interès de l'alumnat, així com la presentació de notícies de premsa i casos reals que impactin i sensibilitzin als i les estudiants: "Avui dia, el que desperta l'interès de l'alumnat són els vídeos curts, un documental, una sèrie (...), en què es parli sobre informacions importants i puguin veure casos de bullying reals" (Ricardo). Segons una altra experta: "El que serveix per abordar aquest tema és exposar casos reals que estan disponibles a la premsa (...), casos de suïcidis. Això atreu l'atenció de l'alumnat, ja que estem parlant d'un tema molt seriós" (Sonia).

També es proposa de buscar alternatives per complementar aquest dèficit de formació mitjançant l'organització de jornades formatives sobre aquesta problemàtica: "Per tractar aquests temes socials de tant d'impacte, es podrien organitzar tallers o jornades de formació i sensibilització sobre el bullying" (Felipec).

En la mateixa línia, un altre expert també va exposar la metodologia que, en la seva experiència, resulta més efectiva per abordar aquesta temàtica en l'àmbit universitari:

El que a mi em resulta efectiu és fer un taller intensiu. A l'inici parlem del potencial que té l'esport per al desenvolupament infantil i després, en grups, fan un llistat de quants tipus d'abús coneixen que es desenvolupin en l'esport, i es fa una discussió final. En general anem discutint sobre cada tema i els qui participen van compartint les seves reflexions. (Manuel)

Es tractaria d'adoptar mesures formatives transitòries, fins que els nous plans d'estudi puguin incloure continguts en matèria de bullying en algunes de les assignatures amb caràcter obligatori. Només d'aquesta manera es considera que es pot garantir que tot l'alumnat tingui aquesta formació en un futur. D'acord amb aquests resultats, el grup de persones expertes té propostes concretes sobre continguts i estratègies que haurien de constar en una formació sobre bullying. Aquestes propostes van en la mateixa línia d'altres iniciatives educatives per prevenir el bullying impulsades pel mateix professorat d'EF a les escoles; per exemple, a través de l'aprenentatge cooperatiu (Faus i García, 2020) i de treballar les habilitats socioafectives (Aguilar et al., 2021).

A més, en aquesta situació, s'ha de considerar que les persones que van participar en el GF són experts/es en la matèria, i com a tals disposen d'estratègies per poder organitzar una formació específica. Tanmateix, cal esmentar que aquesta situació no és transferible a la gran majoria de professionals de l'àmbit de l'EF, l'AF i l'esport ja que tal com indiquen alguns estudis, el professorat d'EF no té estratègies per a la prevenció del bullying (Sağın et al., 2022), així com els qui entrenen en esport formatiu no disposen d'un coneixement suficient sobre la temàtica (Ríos i Ventura, 2022).

Conclusions

Segons el parer del grup de persones expertes en matèria de bullying en l'EF, l'AF i l'esport, es reafirma que, en general, no hi ha formació en continguts de bullying en el Grau en EP-EF ni en el Grau en CAFE. Així mateix, davant de la presència de casos de bullying universitari, es reconeix la necessitat de formació del professorat universitari per identificar i afrontar aquestes situacions. Quant a les implicacions pràctiques, és urgent i necessari incorporar formació en matèria de bullying en els Graus en EP-EF i

CAFE tal com estableix la Llei vigent. Les propostes haurien de incloure: conceptualització del fenomen, legislació, recursos de prevenció, detecció i protocols d'actuació. Sobre les estratègies per implementar les esmentades formacions s'aconsella treballar amb materials que promoguin la sensibilització de l'alumnat sobre la problemàtica, per exemple, mitjançant vídeos que relatin casos reals per captar l'interès de l'alumnat i conscienciar sobre la gravetat de la problemàtica. Se suggereix també incloure activitats pràctiques com ara jocs cooperatius, expressió corporal, rols simbòlics i el conte motriu, vinculant el desenvolupament d'habilitats motrius amb competències socioemocionals. Així mateix, es proposa la realització de tallers i jornades formatives-reflexives específiques. Finalment, aquests resultats també haurien de contribuir a una major comprensió de la responsabilitat que han d'assumir les universitats sobre la importància de la formació en temes de bullying en l'àmbit de l'EF, l'AF i l'esport.

Agraïments

El nostre agraïment a les professores i professors universitaris que van participar en aquest estudi, a la RED Bullying y Deporte (08/UPB/22) i a l'Institut de Recerca de l'Esport (IRE) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

Referències

- Aguilar, M., García, C., & Gil del Pino, C. (2021). Efectividad de un programa educativo en educación física para fomentar las habilidades socioafectivas y prevenir la violencia en educación primaria. *Retos*, 41, 492–501. <https://doi.org/10.47197/retos.v0i41.82683>
- Benavides, M., Pompa, M., De Agüero, M., Sánchez, M., & Rendón, V. (2022). Los grupos focales como estrategia de investigación en educación: algunas lecciones desde su diseño, puesta en marcha, transcripción y moderación. *CPU-e, Revista de Investigación Educativa*, 34. <https://doi.org/10.25009/cpue.v0i34.2793>
- Benítez-Muñoz, J., García-Berbén, A., & Fernández-Cabezas, M. (2017). Impacto de un curso sobre maltrato entre iguales en el currículum universitario del profesorado. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 7(1), 191–207. <https://doi.org/10.25115/ejrep.v7i1.1318>
- Benítez-Sillero, J. D., Corredor-Corredor, D., Córdoba-Alcaide, F., & Calmaestra, J. (2021). Intervention programme to prevent bullying in adolescents in physical education classes (PREBULLPE): a quasi-experimental study. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 26(1), 36–50. <https://doi.org/10.1080/17408989.2020.1799968>
- Braun, V., Clarke, V. & Weate, P. (2016). Using thematic analysis in sport and exercise research. In B. Smith & A. C. Sparkes (Eds.), *Routledge handbook of qualitative research in sport and exercise* (pp. 191–205). London: Routledge.
- Castañeda-Vázquez, C., Moreno-Arrebola, R., González-Valero, G., Viciano-Garófano, V., & Zurita-Ortega, F. (2020). Posibles relaciones entre el bullying y la actividad física: una revisión sistemática. *Journal of Sport and Health Research*, 12(1), 94–111.
- Díaz-Aguado, M., Martínez-Arias, R., Falcón, L., & Alvarino, M. (2023). *Acoso escolar y ciberacoso en España en la infancia y en la adolescencia*. Universidad Complutense de Madrid y Fundación Colacao. https://fundacioncolacao.org/files/investigacion/Estudio_Acoso_Escolar_Fundacion_Colacao_UCM.pdf

- Escamilla, M. (2016). Opiniones de expertos en orientación educativa a través del grupo focal como método para descubrir una estructura de sentido compartida. *Revista Mexicana de Orientación Educativa*, XIII(31), 2-11. <https://remo.ws/revistas/remo-31.pdf>
- Faus, J., & García, W. (2020). Una proposta per prevenir l'assetjament escolar en les classes d'Educació Física basada en el model pedagògic cooperatiu. *DIDACTICAE*, 7, 150-164. <https://doi.org/10.1344/did.2020.7.150-164>
- Flores, G., Prat, M., Ventura, C., & Ríos, X. (2021). 'I was always made fun of for being fat': first-hand accounts of bullying in children's football. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 26(6), 549-561. <https://doi.org/10.1080/17408989.2020.1826918>
- Fundación de Ayuda a Niños y Adolescentes en riesgo (ANAR). (2022). *La opinión de los estudiantes. IV informe de prevención de acoso escolar en centros educativos*. <https://www.anar.org/centro-de-estudios-e-investigacion/>
- Geertz, C. (1994). *Conocimiento Local. Ensayos sobre la Interpretación de las Culturas*. Paidós.
- Jewett, R., Kerr, G., MacPherson, E., & Stirling, A. (2019). Experiences of bullying victimisation in female interuniversity athletes. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 18(6), 818-832. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2019.1611902>
- Jiménez-Barbero, J. A., Jiménez-Loaiza, A., González-Cutre, D., Beltrán-Carrillo, V. J., Llor-Zaragoza, L., & Ruiz-Hernández, J. A. (2019). Physical education and school bullying: a systematic review. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 25(1), 79-100. <https://doi.org/10.1080/17408989.2019.1688775>
- Ley Orgánica 8/2021, de protección integral a la infancia y la adolescencia frente a la violencia. BOE número 134, de 5 de junio de 2021, páginas 68657- 68730. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2021/06/04/8>
- Lincoln, Y. S., Lynham, S. A., & Guba, E. G. (2011). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences, revisited. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (4th ed., pp. 97-128). Sage.
- Mahon, J., Packman, J., & Liles, E. (2023). Preservice teachers' knowledge about bullying: implications for teacher education. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 36(4), 642-654. <https://doi.org/10.1080/09518398.2020.1852483>
- Medina, J., & Reverte, M. (2019). Incidencia de la práctica de actividad física y deportiva como reguladora de la violencia escolar. *Retos*, 35, 54-60. <https://doi.org/10.47197/retos.v0i35.64359>
- Menesini, E., & Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: The state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health and Medicine*, 22, 240-253. <https://doi.org/10.1080/13548506.2017.1279740>
- Ministerio de Educación y Formación Profesional. (2023). Programa de Bienestar Emocional en el ámbito educativo. BOE, número 170, de 18 de julio de 2023, página 103763-103774. https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2023-16618
- Modecki, K. L., Minchin, J., Harbaugh, A. G., Guerra, N. G., & Runions, K. C. (2014). Bullying prevalence across contexts: A meta-analysis measuring cyber and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 55(5), 602-611. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.06.007>
- Morgan, D. L. (1997). *Focus groups as qualitative research* (2nd ed.). Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781412984287>
- Napoleão, E., & Calland, E. (2013). Professores sabem o que é bullying? Um tema para a formação docente. *Revista Semestral Da Associação Brasileira de Psicologia Escolar e Educacional*, SP, 17(2), 329-338. <https://doi.org/10.1590/S1413-85572013000200015>
- Nery, M., Ventura, C., y& Stirling, A. (2021). Bullying in sport. In P. K. Smith & J. O'Higgins (Eds.), *The Wiley-Blackwell Handbook of Bullying: A Comprehensive and International Review of Research and Intervention* (pp. 181-199). Wiley Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118482650.ch44>
- Olweus, D. (1993). *Bullying in school: what we know and what we can do*. Blackwell Publishers.
- Patton, M. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
- Peterson, J., Puhl, R., & Luedicke, J. (2012). An experimental investigation of physical education teachers' and coaches' reactions to weight-based victimization in youth. *Psychology of Sport and Exercise*, 13(2), 177-185. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2011.10.009>
- Ríos, X., & Ventura, C. (2022). Bullying in Youth Sport: Knowledge and Prevention Strategies of Coaches. *Apunts Educación Física y Deportes*, 148, 62-70. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.\(2022/2\).148.07](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.(2022/2).148.07)
- Ríos, X., Ventura, C., & Mateu, P. (2022). "I Gave Up Football and I Had No Intention of Ever Going Back": Retrospective Experiences of Victims of Bullying in Youth Sport. *Frontiers in Psychology*, 13(819981). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.819981>
- Ríos, X., Ventura, C., & Prat, M. (2022). "We've never studied bullying at university:" Bullying-related beliefs, training, and strategies among physical education preservice teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 42(3), 556-562. <https://doi.org/10.1123/jtpe.2022-0124>
- Royo-García, P., Laorden-Gutiérrez, C., Giménez-Hernández, M., & Serrano-García, C. (2020). ¿Existe el bullying en la universidad? aproximación a esta realidad con una muestra española de estudiantes de grado. *Edetania. Estudios y Propuestas Socioeducativas*, 57, 85-109. https://doi.org/10.46583/edetania_2020.57.510
- Sagin, A. E., Uğraş, S., & Güllü, M. (2022). Bullying in physical education: Awareness of physical education teachers. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 95(1), 40-53. <https://doi.org/10.2478/pccsr-2022-0010>
- Sidera, F., Rostan, C., Serrat, E., & Ortiz, R. (2019). Maestros y maestras ante situaciones de acoso y ciberacoso escolar. *Revista INFAD De Psicología. International Journal of Developmental and Educational Psychology*, 3(1), 421-434. <https://doi.org/10.17060/ijodaep.2019.n1.v3.1515>
- Smith, P. K. (2016). Bullying: Definition, Types, Causes, Consequences and Intervention. *Social and Personality Psychology Compass*, 10(9), 519-532. <https://doi.org/10.1111/spc3.12266>
- Tight, M. (2023). Bullying in higher education: an endemic problem?. *Tertiary Education Management*, 29, 123-137. <https://doi.org/10.1007/s11233-023-09124-z>
- Torrego, J. C., Lorenzo, E., Silva, I., Bueno, Á., Herrero, R., Hontañón, B., & Monge, C. (2023). *Estudio estatal sobre la convivencia escolar en centros de educación primaria*. Observatorio Estatal de la Convivencia Escolar, Ministerio de Educación y Formación Profesional, Universidad de Alcalá. https://www.libreria.educacion.gob.es/libro/estudio-estatal-sobre-la-convivencia-escolar-en-centros-de-educacion-primaria-desde-las-perspectivas-de-alumnado-profesorado-estructuras-de-orientacion-equipos-directivos-y-familias_180720/
- Ventura, A., Pedrosa, B. & Ventura, R. (2016). Bullying e formação de professores: Contributos para um diagnóstico. *Ensaio*, 24(93), 990-1012. <https://doi.org/10.1590/S0104-403620160004000010>

Conflicte d'interessos: les autories no han comunicat cap conflicte d'interessos.

© Copyright Generalitat de Catalunya (INEFC). Aquest article està disponible a l'URL <https://www.revista-apunts.com/ca/>. Aquest treball està publicat sota una llicència Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. Les imatges o qualsevol altre material de tercers d'aquest article estan inclosos a la llicència Creative Commons de l'article, tret que s'indiqui el contrari a la línia de crèdit; si el material no s'inclou sota la llicència Creative Commons, els usuaris hauran d'obtenir el permís del titular de la llicència per reproduir el material. Per veure una còpia d'aquesta llicència, visiteu <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>